

NOVE DUHOVNOSTI U GLAZBI

Aleksandar Mihalyi

Živimo u dobu koje karakterizira s jedne strane kriza morala, a s druge kriza teorija i ideologija - svima nam je to već dobro poznato. Manje nam je pak poznato, jer o tome ne dobivamo potrebne informacije a niti o tome sustavnije razmišljamo, kamo i kako se kreće glazba nove duhovnosti, koja se artikulira već dulje vrijeme. Kao prvo, duhovnost treba u suvremenoj glazbi ozbiljno prihvatiti, jer je to njezina temeljna značajka u ovo doba multikulturalnosti i post-moderne, kao poveznicu sakralnog i sekularnog koja ih u isto vrijeme i nadilazi.

Naime, ona se u duhovnom distancira od čvrstog vezivanja s obrednim, pa čak i pripadnosti tradiciji samo jedne religije, a u svjetovnom se ipak ističe naglašenim duhovnim doživljajem. Uz to iskoraci prema i prožimanja s drugim iskustvima i tradicijama su postale temeljnom značajkom našeg doba, koje je, htjelo to ili ne, ipak postalo multikulturalno, i to ne samo iz turističkih pobuda. Sve je više osobnih odgovora do kojih su skladatelji došli iskrenom introspekcijom bez vezivanja za prisutne (lokalne) vjerske ili ideološke tradicije te na glavnu maticu glazbeno povijesnih zbivanja. Skladbe imaju tek površne manifestacije sličnosti, koje su prije razlogom potrebe za bržom i dubljom recepcijom nego iskaz unutar sličnih formi. Pri tome kreativno inspirativne vrutke nalazi izvan institucionalnih kanona u naglašeno osobnom. Skladatelji uglavnom imaju različite početne pozicije, no okruženje i edukacija ipak su im slični, a slično im je čak i ishodište. Naime, svi oni osjećaju snažnu krizu na duhovnom planu u vlastitoj sredini, pa provenijencije gotovo da danas više nisu ni bitne, već preteže njihovo koincidiranje sa sveprisutnim Zeitgeistom. Kao i uvijek, i ovdje nalazimo povelike razlike u kvaliteti glazbe budući da je velik broj skladatelja više no "oportun" u korištenju mogućnosti koje je podastrla i omogućila glazbena postmoderna. Naravno, tome doprinosi i "zov" novca koji ih "gura" u smjeru onoga što je kurentno i (po)željeno.

Na temelju prethodno navedenog može se zaključiti kako više nije riječ samo o novoj naivnosti, kako se to znalo reći za rane skladbe pojedinih skladatelja koje se mogu naći na dolje navedenoj listi preporuka. Ovdje ponajprije mislimo na začetnike, na holy minimaliste Tavenera, Góreckog i Parta. I kao što se tada to donekle činilo, bila je to posljedica uzajamne interakcija slušatelja i skladatelja, koja se u samim počecima pojavila tek sporadično (kao primjerice "Treća simfonija" Góreckog - i to samo jedan njezin

stavak) i tek potom vremenom artikulirala kao uzajamna interakcija. Uzajamna zato što su skladatelji ubrzo prepoznali glazbene "potrebe" većine današnjih slušatelja kroz postmodernu i potom zaista počeli i svjesno skladati pod nekim drugim credom. Potrebe su za publikom znane: svatko je voli imati jer, kako je to zgodno rečeno: "nitko ne voli pjevati u pustinji", a prisutan je i stalan, ne malen komercijalni pritisak matičnih diskografskih kuća. Većina je skladatelja s liste u prilogu doživjela milijunske naklade, te su se kao takvi nametnuli mainstreamu. Milijunske su tiraže, po svemu sudeći, bile presudne i za šire prihvaćanje ovakve glazbe među još većim brojem skladatelja. Ovdje treba odmah istaći da rečeno ne umanjuje vrijednost većine skladbi i opusa koje pripadaju ovom smjeru. Spomenimo skladatelje na koje se to prvenstveno odnosi: Philip Glass, John Rutter, Jonathan Harvey, Ivan Moody, Arvo Pärt, Giya Kancheli, Lou Harrison, Gavin Bryars, Sofia Gubaidulina, Einojuhani Rautavaara, James MacMillan, Alexander Knäifel, Alan Hovhaness, Galina Ustvolskaja, Peteris Vasks, Paul Giger, Veljo Tormis, Nicholas Lens, Rytas Mažulis, Jan Garbarek, Karl Jenkins, Henryk Górecki, Krzysztof Penderecki,... Uz navedene dolazi i podulja lista kompilacijskih albuma sa sličnim temama kojima je tržište preplavljeno, a koje i inače karakteriziraju današnje izdavaštvo glazbe. O širini pojave govori i činjenica da se mnoge manje diskografske kuće ili pak dijelovi većih diskografskih bave gotovo isključivo ovom glazbom, a uočljiva je ne samo brojnost natpisa u časopisima suvremene glazbe već i sve veći broj knjiga. Razlike u stajalištima i promišljanjima su često više no divergentna, posebice kada se usporedi ono što dolazi iz Europe i SAD-a. No to je i za očekivati jer ne zaboravimo da je riječ o nečemu čije trajanje se mjeri tek godinama a ne decenijima.

Navedimo tek ukratko radi lakšeg razumijevanja i daljnijeg promišljanja glavna obilježja glazbe novih duhovnosti: jednostavnost i

lapidarnost ponajprije tvorbene građe i donekle ekspresivnosti, korištenje raznolikih baština (od Bizanta i Grčke - Tavener, do Pacifika - Harrison), fuzije na povijesnom planu (Pärt, Garbarek, Moody, Rutter i Tavener), improviziranje i dijalog s povijesnim (Garbarek, Anzzelotti): obnavljanje, uvjetno rečeno, tradicionalne sakralnosti (John Rutter): obnavljanje tradicije ali s proširenjem granica očekivano sakralnog (Jonathan Harvey), iznalaženje novih izražajnosti unutar sakralnog idioma pomoću elektronike (Mažulis Knaifel i Glass), fuzije na žanrovskom planu (Jenkins, Giger, Lens i Garbarek), okretanje i mističnom kao prilično izdvojen podskup, panteizam u vezi s mistikom (Hovhaness), te tzv. osviješteno uključivanje na duhovno preko novomilenijskih globalnih promišljanja pomoću novih multimedijских tehnologija (Reich, Glass: "Qatsi trilogija",...).

Važno je uočiti i nesumnjiv i poguban utjecaj komercijalizacije na dio suvremene ozbiljnoglazbene scene. To "tihu" djelovanje karakteriziraju hinjeno nepostojanje podjele na "visoku ili nisku pop" kulturu, hinjeni nestanak žanrovske netrpeljivosti, inzistiranje na sintezi iskustava umjesto istraživanju osobnog i novog (postmoderna prema modernoj), inzistiranje na globalnom i tolerantnom pomirenju u odnosu na lokalno ili određenoj ideji ili ideologiji kao oznakama prošlosti od koje se nastoji "pobjeći" pod svaku cijenu te često vezivanje na vizualno preko multimedije ili DVD izdanja.

Na kraju i važna napomena, napisano treba poslužiti tek kao kratki predtekst kojem ne treba podvrgnuti svoje promišljanje u susretu s novim djelom kojem moramo pristupati sami i neopterećeni brojnim prikazima. Prvo slušajmo glazbu, a potom donosimo sud, koji ćemo tek obogatiti naknadno čitanim tekstovima. Ne zaboravimo - i kritičari dobivaju plaću, a mali je, kao i uvijek, broj odista nezavisnih i posvećenih. Zbog toga treba stalno biti samokritičan i spreman na vječno izazovnu glazbenu avanturu.

DISKOGRAFIJA:

Za S. Gubaidulinu, J. Harveya, A. Hovhanessa, J. MacMillana, I. Moodyja, K. Pendereckog S. Satoha, G. Scelsija, S. Sciarrina, V. Silvestrova i J. Taverera preporuka vrijedi za gotovo cijeli opus, a za A. Pärta, P. Gigeru, G. Kancheliju i V. Tormisa za sve kompaktne ploče snimljene za ECM.

Od pojedinačnih djela izdajamo: Pascal Dusapin: "Requiem"; Jan Garbarek: "Officium", "Mnemosyne"; Bryars Gavin: "Jesus' Blood Never Failed Me Yet"; Philip Glass: "Qatsi trilogija", "Anima mundi"; Henryk Górecki: "Miserere", "Totus tuus", "Beatus vir" i "Treća simfonija"; Lou Harrison: "Misa svetom Antunu"; Karl Jenkins: ciklus "Adiemus"; Eleni Karaindrou: "Trilogy I - The Weeping Meadow"; Wojciech Kilar: "Requiem Pere Kolbe", "Choralvorspiel", "Orawa", "Koscielec", "Angelus", "Exodus, Krzesany", "Victoria"; Alain Kremski: "Musique Pour Un Temple Inconu"; Alexander Knaifel: "Svete tikhij", "Agnus Dei", "Blazhenstva", "Lamento", "Psalm 51", "Amicata Sole"; Helmut Lachenmann: "Das Mädchen mit den Schwefelhölzern"; David Lang: "The Little Match Girl Passion"; Klaus Lang: "Missa beati pauperes spiritu", "Einfalt. Stille", "Die Überwinterung der Mollusken"; Nicholas Lens: "Flamma flamma requiem"; Rytas Mažulis: "Talita cumi"; Gordon Michael: "Trance"; Einojuhani Rautavaara: serija djela s anđelom u naslovu, "Cantus arcticus" i "Vigilia"; Steve Reich: "The Cave", "Tehellim" i "City Life", ostala djela uvjetno; Wolfgang Rihm: "Deus Passus"; Ernst Reijseger: "Requiem for a Dying Planet"; Terry Riley: "Persian Surgery Dervishes"; John Rutter: "Requiem", "Gloria", "Magnificat", "Mass", "Te Deum"; Galina Ustvolskaja: "Simfonije no.1-5"; Peteris Vasks: simfonija "Glasovi", "Dona nobis pacem", "Missa"; Sergey Zhukov: "Concerto Mystery".